

2. זכויות כלואים

עינויים

בתאריך 23.4.98 שוחרר מהכלא מ"מ, סטודנט בן 23, שנעצר ע"י ישראל ב-3.1.98. מ"מ שוחרר לאחר שפסיכיאטר מטעם שירות בתי הסוהר קבע שהוא אינו כשיר נפשית לעמוד לדין. לאחר שחרורו אובחן כסובל מתסמונת של הפרעה פוסט-טראומטית. הוא ניתק קשר עם סביבתו, לא דיבר, וסבל מדכאון כבד, חוסר עניין, ניכור וחשדנות. בהיותו בכלא עונה מ"מ ע"י השב"כ. המוקד עתר בשמו לבג"צ ב-15.1.98, לאחר שהתלונן בפני עו"ד יחיא, שביקר אותו בכלא שקמה, על העינויים שעבר. העתירה אינה חריגה באפיה: מ"מ היה נתון בשבאח, כבול על כיסא נמוך ומוטה קדימה, זרועותיו אזוקות ומתוחות לאחור, שק על ראשו ומוסיקה חזקה מושמעת ללא הרף. הוא אולץ לכרוע בתנוחת ה"גמבז" עד שהיה נופל מעייפות, ונמנעה ממנו שינה. בעקבות העתירה הקלה המדינה במעט את העינויים: הכיסא המיוחד הוחלף בכיסא רגיל, הידיים לא נמתחו עוד לאחור ומשקפיים כהים החליפו את השק. ב-27.1.98 עתר המוקד שוב לבג"צ בשמו של מ"מ לאפשר לו שעות שינה סבירות מדי יממה. בו ביום נענתה הפרקליטות לעתירה, והעתירה בוטלה. ההקלות בעינויים לא הועילו למ"מ. כעת הוא משוקם במרכז לטיפול ושיקום קרבנות עינויים ברמאללה.

בעוד מ"מ מנסה להשתקם, ובעוד השב"כ ממשיך לענות מאות עצורים נוספים מדי שנה, נמשך בבית המשפט העליון הדיון המלומד בפני תשעה שופטים בנושא העינויים, ובטענת המדינה, שהגנת הצורך מצדיקה אותם. הדיונים מתקיימים בהפסקות של חודשים בין דיון למשנהו, ורק בסוף שנת 1998 סיימה המדינה להביא את טיעוניה. שופטי בג"צ מעלים בדיונים את השאלה מדוע לא יוסדר הנושא בחקיקה מטעם הכנסת. הממשלה הניחה אמנם על שולחן הכנסת את הצעת חוק השב"כ, אולם זו אינה מכילה בסופו של דבר שום הוראה המסמיכה את חוקרי השירות להשתמש באמצעי חקירה מיוחדים. הצעות שהועלו לעגן את העינויים בהוראה מיוחדת בפקודה למניעת טרור, לא יושמו בינתיים. עובדה זו עוררה התבטאויות חריפות מצד בית המשפט, שמחה על כך שהממשלה מגלגלת את ההכרעה בנושא העינויים לפתחו במקום לפתחה של הכנסת. עמדת המדינה היא שחוקרי השב"כ מוסמכים להפעיל כוח פיסי כלפי הנחקרים על בסיס הגנת הצורך שבחוק העונשין. שי ניצן, ב"כ המדינה, ציין בדבריו, כי הפעלת כוח פיסי מוצדקת (ואף נדרשת) לא רק במצבים של פצצה מתקתקת, אלא גם להשגת מידע שאינו נוגע לפיגוע קונקרטי המצוי בהליכי ביצוע. התבטאויות של השופטים במהלך הדיון מלמדות, כי קשה להם לקבל עמדה זו מבחינה משפטית. עם זאת, ניתן היה להתרשם מדבריהם, שביקורתם מכוונת כלפי העיגון המשפטי שמציעה הפרקליטות יותר מאשר כלפי אמצעי החקירה עצמם.

המוקד להגנת הפרט, כמו גם העותרים הציבוריים האחרים, דבק בעמדה, שפגיעה בגופו של נחקר היא בגדר טאבו חמור, דבר שלא ייעשה, בשום מצב ובשום תנאי. השב"כ, בדרכים מתוחכמות ומוסדרות היטב, גורם לקרבנותיו עינויי תופת. ע"פ אמנת האו"מ נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים ומשפילים, שום מצב חירום אינו מצדיק את השימוש בעינויים. ועדת האו"מ הפועלת מכוח אותה אמנה, קבעה עוד בשנת 1997, ששיטות החקירה של השב"כ הולמות את ההגדרה של עינויים. החלטה זו אושרה שוב בשנת 1998.

בעת כתיבת שורות אלה, טרם נקבע מועד להמשך הדיון בנושא העינויים בפני ההרכב המיוחד של בית המשפט העליון.